Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu

WUOZ
5214779

WRiD.5130.12.2020.KM
za zwrotnym potwierdzeniem odbioru

Wrocław, dnia 08.06.2020 r.

DECYZJA

W SPRAWIE WPISANIA ZABYTKU DO REJESTRU ZABYTKÓW

Działając na podstawie art. 89 pkt 2 i art. 9 ust. 1, w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1 litera c), art. 7 ust. 1, ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2020, poz. 282 t.j.), oraz art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. 2020, poz. 256 t.j.), w wyniku postępowania administracyjnego przeprowadzonego z urzędu

postanawiam

wpisać do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego następujący zabytek nieruchomy: **budynek wysokogórskiego obserwatorium meteorologicznego im. Tadeusza Hołdysa położony na szczycie góry Śnieżka**, na działkach nr 128/2, nr 1158/1, AM-15, obr. 0003, w granicach, jak na załączniku graficznym nr 2, stanowiącym integralną cześć niniejszej decyzji.

UZASADNIENIE

Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu, dnia 30.01.2020 r. wszczął z urzędu postępowanie administracyjne w sprawie wpisu do rejestru zabytków budynku obserwatorium meteorologicznego oraz schroniska „Śnieżka" położonego na szczycie góry Śnieżka, na działkach nr 128/2, nr 1158/1, AM-15, obr. 0003. Postanowieniem nr 222/2020 z dnia 06.04.2020 r. dopuszczono jako dowód w prowadzonym postępowaniu 1. kartę ewidencyjną zabytku nieruchomego dla obiektu Wysokogórskie Obserwatorium Meteorologiczne im. Tadeusza Hołdysa na Śnieżce, położone na szczycie góry Śnieżka. Postanowieniem nr 290/2020 z dnia 04.05.2020 r. dopuszczono jako dowód w postępowaniu 1. pismo z dnia 15.04.2020 r. zawierające uwagi do karty ewidencyjnej zabytku nieruchomego, dopuszczonej jako dowód w postępowaniu; 2. Opracowania Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej dokumentujące zmiany w zakresie budowlano-architektonicznym i konstrukcyjnym oraz uzasadniające przyczyny i zakres wprowadzonych zmian, tj.: 1) Orzeczenie techniczne – wymiana okien i elementów z nimi związanych; Jelenia Góra 2008, 2) Ekspertyza techniczna dotycząca przyczyn zawalenia się dysku górnego i zabezpieczenia pozostałej konstrukcji przed dalszą degradacją; Wrocław 2009, 3) Zabezpieczenie konstrukcji przed dalszą degradacją – projekt budowlany; Wrocław 2009, 4) Projekt remontu wnętrza (dysk górny i środkowy) – część architektoniczna; Jelenia Góra 2010, 5) Dokumentacja techniczna dot. dysku średniego Obserwatorium na Śnieżce; Wrocław 2009, 6) Ekspertyza techniczna dot. dysku dolnego Obserwatorium na Śnieżce; Wrocław 2009, 7) Opinia techniczna dotycząca stanu technicznego dysku dolnego Obserwatorium na Śnieżce; Wrocław 2015. W niniejszej decyzji ustosunkowano się do prośby strony, zawartej w piśmie z dnia 15.04.2020 r. zawierającego uwagi do karty ewidencyjnej zabytku nieruchomego o odstąpienie od posługiwania się nazwą „schronisko" w odniesieniu do budynku obserwatorium, gdyż jak uzasadniono *nazwa pojawiła się w dokumentacji projektowej, lecz po wybudowaniu obiektu nigdy żadna jego część nie funkcjonowała jako schronisko*. Pismem z dnia 19.05.2020 r. strony zostały powiadomione o zakończeniu postępowania oraz o możliwości zapoznania się z aktami sprawy, wypowiedzenia się co do zebranych dowodów i materiałów, w tym składania wniosków i uwag.

W toku postępowania Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu ustalił stan faktyczny i prawny sprawy i zważył, co następuje.

Budynek wysokogórskiego obserwatorium meteorologicznego położony na szczycie góry Śnieżka został zbudowany w latach 1969-1974 według projektu architektów Wojciecha Lipińskiego i Waldemara Wawrzyniaka, w miejsce znajdujących się tu wcześniej schroniska i obserwatorium meteorologicznego. Pierwsze systematyczne pomiary na szczycie Śnieżki prowadzono już w XIX wieku, jednak z czasem zły stan techniczny budynku obserwatorium zaczął wpływać na wyniki pomiarowe, co zapoczątkowało rozmowy o potrzebie budowy nowego obiektu. Przygotowania rozpoczęto w latach 50. XX wieku; w latach 60. XX stulecia podjęto decyzję o rozbiórce istniejącego obiektu i opracowaniu koncepcji zabudowy obiektem mieszczącym obserwatorium meteorologiczne oraz schronisko PTTK. Zwycięski projekt zakładu projektowo-usługowego Politechniki Wrocławskiej zakładał odstąpienie od dotychczasowych rozwiązań i stworzenie obiektu z prefabrykatów, co miało być rozwiązaniem tańszym i łatwiejszym w realizacji; nie wymagało też natychmiastowej rozbiórki dotychczasowej zabudowy. Warunki atmosferyczne panujące na szczycie wymusiły na projektantach nowej koncepcji budynku konsultacje ze specjalistami różnych branż, co do zastosowania rozwiązań i parametrów w zakresie konstrukcji, izolacji oraz zabezpieczenia przed

wyładowaniami atmosferycznymi. Ostateczna decyzja odnośnie projektu zapadła w latach 60. XX wieku i jeszcze w tym samym dziesięcioleciu rozpoczęto jego realizację. Prace zakończono w roku 1974. W budynku mieściły się ostatecznie obserwatorium meteorologiczne, zaplecze techniczne oraz punkt gastronomiczny dla przebywających na szczycie turystów.

Budynek obserwatorium na Śnieżce znajduje się na szczycie góry, na wysokości 1603 m n.p.m. Składa się z trzech brył w formie dysków, połączonych centralnie umieszczonym trzonem komunikacyjnym. Największy dysk usytuowany jest u podnóża, został częściowo wbudowany w podłoże. Dyski zostały zaprojektowane tak, aby średnica każdego kolejnego położonego wyżej była mniejsza od poprzedniego; na dysku najwyższym (o najmniejszej średnicy) umieszczono tarasy obserwacyjne. Poza obrysem budynku znajduje się pomieszczenie techniczne, które zostało częściowo wkomponowane w nierówne podłoże; jego ściany zewnętrze oblicowano miejscowym kamieniem.

Budynek obserwatorium wzniesiono w konstrukcji mieszanej, wykonanej z żelbetu, cegły, stali, aluminium i szkła. Konstrukcja została zrealizowana przy pomocy krat wspornikowych z pasami i krzyżulcami o przekroju teowym; konstrukcję zasadniczą uzupełniają dwie kraty spoczywające na kratach wspornikowych. Dodatkowo kraty mają stężenia pionowe oraz stężenia w płaszczyźnie pasów dolnych krat wspornikowych, mocowane do trzonu klatki schodowej. Konstrukcję dachów poszczególnych dysków wykonano ze stalowych prefabrykatów – kratownic, wspartych na pierścieniach wewnętrznych i słupach obwodowych; dachy każdego z dysków pierwotnie pokryto aluminiową blachą, która ze względu na trudne warunki atmosferyczne została zastąpiona blachą miedzianą (lata 80. XX wieku). Nowe pokrycie także nie sprawdziło się w trudnych warunkach górskich (woda, śnieg i silny wiatr powodowały odkształcenia materiału i zamoknięcia wnętrz); ostatecznie metalowe poszycie zastąpiono papą, jedynie dysk najwyższy pozostał pokryty blachą miedzianą. Tarasy obserwacyjne znajdujące się w najwyższym dysku wykończono blachą, taras od strony północnej został zabudowany z uwagi na przeciekanie, a tym samym uszkodzenia konstrukcji budynku. W dyskach środkowym i najniższym, w zwieńczeniu dachów zamontowano świetliki. Okap dachu, przestrzeń podokienna oraz podstawy dysków wykończono blachą. Elewacje budynku, ze względu na jego rozczłonkowaną formę zewnętrzną są zróżnicowane pod względem liczby kondygnacji; ekspozycja obiektu jest zróżnicowana względem stron świata – od północy i południa widoczne są dwa dyski (od północy największy i najmniejszy, od południa średni i najmniejszy), od wschodu i zachodu widoczne są wszystkie trzy.

Otwory okienne rozmieszczono w rzędzie pomiędzy konstrukcją nośną dachu i podłoża, w każdym z dysków. Okna o wykroju prostokąta cofnięto w stosunku do okapu dachu i podstawy dysków, umieszczono w pasie centralnym elewacji. Czworoboczne otwory okienne przepruto w dolnym trzonie dysku środkowego oraz klatce schodowej; niewielkie otwory okienne doświetlające wnętrza umieszczono w latarniach dysków dolnego i środkowego. Stolarka okienna, pierwotnie metalowa, nie sprawdziła się w warunkach wysokogórskich, została zastąpiona drewnianą, w oknach nie zastosowano podziałów.

Wnętrze budynku zostało zróżnicowane pod względem pełnionej funkcji. Dysk dolny został przeznaczony na przestrzeń turystyczną, posiada zaplecze gastronomiczne i salę dla odwiedzających turystów; hall głównej sali części turystycznej oddzielono witrażową ścianą poprowadzoną po łuku, wykonaną z barwionego szkła. Dekoracyjny strop wykonano z metalowych elementów w formie kratownicy o heksagonalnych kształtach, łączonych metalowymi elementami. Na ścianie sali części turystycznej oraz w części prywatnej przeznaczonej dla pracowników IMGW wykonano metaloplastyczne dekoracje odnoszące się do folkloru, tematyki górskiej oraz astrologii. Wnętrza średniego i górnego dysku podzielono na mniejsze pomieszczenia, w układzie promienistym (pomieszczenia biurowe i służbowe przeznaczone dla pracowników, przestrzeń wspólna, węzeł sanitarny), z częścią o funkcji komunikacyjnej, łączącą poszczególne poziomy. Wnętrze najwyższego dysku przeznaczono na funkcje służbowe, związane z obserwacjami meteorologicznymi.

Budynek zasadniczo pozostał w niezmienionej formie. Jak wskazano w piśmie Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej z dnia 15.04.2020 r. zawierającego uwagi do karty ewidencyjnej zabytku nieruchomego *W latach 80-tych a później jeszcze po 2008 roku, przeprowadzono szereg remontów, które stan pierwotny zmieniły w zakresach: poszycie dachów, okna, wnętrze środkowego i górnego dysku, konstrukcja górnego dysku. Projektowane w latach 60-tych rozwiązania zostały mocno zweryfikowane przez warunki atmosferyczne panujące na Śnieżce i te, które nie przeszły próby muszą być zastępowane innymi.* Pismem z dnia 24.04.2020 r. (data wpływu 28.04.2020 r.) Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej przesłał opracowania dokumentujące wprowadzone zmiany w budynku obserwatorium w zakresie budowlano-architektonicznym i konstrukcyjnym oraz uzasadniające przyczyny i zakres wprowadzonych zmian, które postanowieniem nr 290/2020 z dnia 04.05.2020 r. zostały dopuszczone jako dowody w niniejszym postępowaniu. Z dokumentacji wyniesiono następujące wnioski: zmiany, jakie następowały podyktowane były przede wszystkim wyeliminowaniem błędów konstrukcyjnych (zmiany w zakresie dopuszczalnych obciążeń statyczno-wytrzymałościowych i norm obciążeniowych na przestrzeni lat) oraz dostosowaniem materiałów do trudnych warunków wysokogórskich panujących na szczycie (wyeliminowanie materiałów, które nie spełniły swojej funkcji, jak stolarka okienna czy pokrycia dachowe).

Mimo wprowadzonych zmian i remontów, związanych z eksploatacją obiektu oraz panującymi w tym miejscu warunkami atmosferycznymi, pierwotna forma pozostaje nadal czytelna, co świadczy o zachowanych walorach autentyczności przedmiotowego obiektu.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 litera c) wyżej cyt. ustawy, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania dzieła architektury i budownictwa; art. 3 ww. ustawy określa, że zabytkiem *jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.*

Budynek wysokogórskiego obserwatorium meteorologicznego im. T. Hołdysa położony na szczycie góry Śnieżka, bezsprzecznie jest dziełem człowieka i stanowi świadectwo minionej epoki, gdyż – jak wykazano – został zbudowany w latach 1969-1974 przez architektów inżynierów Politechniki Wrocławskiej. Innowacyjny projekt,

zarówno z perspektywy konstrukcyjnej (dostosowanie do trudnych warunków atmosferycznych oraz pełnionych funkcji), jak i formy obiektu, wzmiankowano i komentowano w krajowej a także w zagranicznej prasie branżowej. Jak wskazano w karcie ewidencyjnej zabytku nieruchomego, jej położenie jest strategiczne dla szeroko rozumianej nauki oraz badań nad zjawiskami meteorologicznymi, gdyż *Śnieżka usytuowana jest w klimacie morskim i przejmuje jego cechy, podczas gdy obserwatorium na Kasprowym Wierchu pracuje w warunkach klimatu kontynentalnego. Właśnie z racji tej specyfiki klimatycznej Śnieżka spełnia w Środkowej Europie ważną funkcje usługową m. in. dla międzynarodowej służby lotniczej. Badania tu prowadzone pozwalają wykrywać groźne dla samolotów oblodzenia, wiatry dużych prędkościach i nagłe spadki ciśnienia. [...]Wypiętrzona ponadto wysoko ponad rozległą strefę przedgórze i dolin, pozwala w pogodne dni na doskonałą widoczność, sięgającą po Ślężę i pasmo wzgórz wokół Pragi*, co świadczy o wysokich walorach krajobrazowych tego obszaru.

Nietypowy jak na tamte czasy projekt, dla którego inspiracją był surowy krajobraz Karkonoszy oraz istniejąca na szczycie zabudowa, został zrealizowany w trudnych warunkach górskich. Jego wartości przejawiają się w formie zewnętrznej obiektu, innowacyjności konstrukcji i niepowtarzalności; żadnego z sąsiadujących schronisk sudeckich nie wzniesiono w podobnej stylistyce. Futurystyczny projekt koreluje z istniejącą zabudową, m. in. XVII-wieczną kaplicą św. Wawrzyńca, która również została założona na rzucie okręgu. Forma budynku obserwatorium na stałe wpisała się w pejzaż Dolnego Śląska, obiekt stał się symbolem regionu, elementem go identyfikującym. Stanowi istotny komponent krajobrazu górskiego, ma ogromne znaczenie dla lokalnej tożsamości kulturowej.

Zgodnie z art. 7 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wpis do rejestru zabytków jest jedną z form ochrony obiektów zabytkowych, która ma na celu zachowanie zabytku, w tym wypadku budynku wysokogórskiego obserwatorium meteorologicznego im. T. Hołdysa położonego na szczycie góry Śnieżka, którego wartości zasługują na zachowanie a jego ochrona leży w interesie społecznym.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji.

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom – na podstawie art. 127 § 1 i art. 129 § 1 i § 2 k.p.a. i art. 93 ust. 1 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w terminie 14 dni od jej doręczenia, za moim pośrednictwem – Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, ul. Władysława Łokietka 11, 50-243 Wrocław.

Zgodnie z art. 127a. § 1 i § 2 k.p.a. w trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu, który wydał decyzję; z dniem doręczenia organowi oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.

UWAGA ! NUMER REJESTRU ZOSTANIE NADANY PO UOSTATECZNIENIU NINIEJSZEJ DECYZJI

Załączniki stanowiące integralną część decyzji:

1. Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków.
2. Mapa z znaczoną granicą wpisu do rejestru zabytków.

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTKÓW WE WROCŁAWIU

Dolnośląski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
we Wrocławiu
mgr Barbara Nowak-Obelinda

Otrzymuje:

1. Skarb Państwa – Starosta Jeleniogórski
2. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy

Do wiadomości:

1. Narodowy Instytut Dziedzictwa
2. Urząd Miasta Karpacza
3. Starostwo Powiatowe w Jeleniej Górze, Wydział Architektury, Budownictwa i Gospodarki Przestrzennej
4. Starostwo Powiatowe w Jeleniej Górze, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej
5. Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze, VI Wydział Ksiąg Wieczystych
6. Delegatura w Jeleniej Górze WUOZ we Wrocławiu
7. a/a WRiD KM